

МОНГОЛ УЛСЫН ХҮН АМЫН ДУНДАХ ХОРТ ХАВДРЫН ӨВЧЛӨЛ, НАС БАРАЛТЫН ТАЙЛАНГИЙН ТОВЧ ДҮГНЭЛТ 2021 ОН

ХАВДАР СУДЛАЛЫН ҮНДЭСНИЙ ТӨВ
ХОРТ ХАВДРЫН БҮРТГЭЛ ТАНДАЛТ- ЭРТ ИЛРҮҮЛГИЙН АЛБА, 2022 он

ДҮГНЭЛТ

1. ДЭМБ-ын статистик мэдээллээр 2020 онд 19.2 сая гаруй хүн хорт хавдраад өвдөж, 9.9 сая хүн хорт хавдрын шалтгааны улмаас нас баржээ. Монгол улс дэлхийд хорт хавдрын нас баралтаараа нэгдүгээрт, элэгний хорт хавдрын өвчлөл, нас баралтаараа тэргүүлж байна(1)
2. ДЭМБ-ын статистик мэдээлэлд зонхилох байрлалын хорт хавдрын өвчлөлд хөх, түрүү булчирхай, уушиг, бүдүүн шулуун гэдэс, умайн хүзүүний хорт хавдрууд байна(1).
3. Монгол улсын хүн амын дунд 2021 онд 5981 хорт хавдрын шинэ өвчлөл бүртгэгдсэн байна(2).
4. 2021 онд зонхилон байрлалын хорт хавдрын өвчлөлийн бүтцэд элэгний хорт хавдар 32%, ходоодны хорт хавдар 16%, уушиг гуурсан хоолой хорт хавдар 7.5%, улаан хоолой 5.6%, умайн хүзүүний хорт хавдар 5.2%, нийт хорт хавдрын 67 хувийг дээрх хорт хавдрууд эзэлж байна(2.1).
5. Эрэгтэйчүүдийн дунд элэг, ходоод, уушиг гуурсан хоолойн, улаанхоолой, бүдүүн, шулуун гэдэсний хавдар, эмэгтэйчүүдийн дунд элэг, умайн хүзүү, ходоод, хөх, улаанхоолойн хорт хавдар зонхилон эхний 5 байрлалд тохиолдож байна(2.1).
6. Элэгний хорт хавдрын өвчлөлийн түвшин аль ч хүйсэнд хамгийн өндөр буюу 100 000 эрэгтэй хүн амд 68 тохиолдол, эмэгтэй хүн амд 52 тохиолдол байна(2.2).
7. Хорт хавдрын өвчлөл улсын дундажтай харьцуулахад өндөр Орхон, Сүхбаатар, Дархан-Уул, Завхан, Увс аймгууд байна(2.3).
8. Хорт хавдрын шалтгаант нас баралт 2021 онд 4559 бүртгэгдсэн нь өмнөх оноос 151 тохиолдолоор нэмэгдэж, 55.6%-ийг эрэгтэйчүүдийн дундах нас баралт эзэлж байна(3.1).
9. 2021 онд зонхилох байрлалын хорт хавдрын шалтгаант нас баралтын бүтцэд элэгний хорт хавдар 37%, ходоодны хорт хавдар 16%, уушиг гуурсан хоолой хорт хавдар 9.7%, улаан хоолой 6%, умайн хүзүү 4% нийт хорт хавдрын шалтгаант нас баралтын 73 хувийг дээрх байрлалын хорт хавдрууд эзэлж байна(3.1).
10. **Эрэгтэйчүүдийн** дунд элэг, ходоод, уушиг гуурсан хоолойн, улаанхоолой, нойр булчирхайн хорт хавдар, **эмэгтэйчүүдийн** дунд элэг, ходоод, умайн хүзүү, улаанхоолойн, хөхний хорт хавдар зонхилж байна(3.2).
11. Хорт хавдрын шалтгаант нас баралтын түвшингээр аль ч хүйсийн 100 000 хүн амд элэгний хорт хавдрын нас баралт өндөр, эрэгтэй 100 000 хүн амд 57.2 тохиолдол, эмэгтэй 100 000 хүн амд 45.8 тохиолдол байна(3.2).
12. Хорт хавдрын шалтгаант нас баралт улсын дундажтай харьцуулахад өндөр Сүхбаатар, Дорнод, Архангай, Увс, Хэнтий аймгууд байна(2.3)
13. Нийт шинээр бүртгэгдсэн хорт хавдрын өвчлөлийн 25 хувь нь байрангаас 2 үе шатандаа, 75% нь хожуу үе шатандаа тус тус оношлогдсон байна(2.4).
14. Монгол улсад 2021 онд 0-19 насны 115 хүүхдэд хорт хавдрын шинэ тохиолдол бүртгэгдсэн байна(4).
15. 0-19 насны хүүхдийн хорт хавдрын өвчлөлийн бүтцэд лейкеми 37%, тархи мэдрэлийн 15%, яс мөгөөрсний 6%, ХБЛ 3%, өндгөвчний хорт хавдар 3%-ийг эзэлж байна(4).
16. Монгол улсад 2021 оны жилийн эцэст хорт хавдрын өвчлөлийн улмаас 24141 хүн амьдарч байгаагийн 456(нийт хяналтын 1.8 хувь) 0-19 насны хүүхэд байна. Хорт хавдрын хяналтад байгаа хүмүүсийн 41 хувь нь 5 ба түүнээс дээш жил амьдарч байна(5).

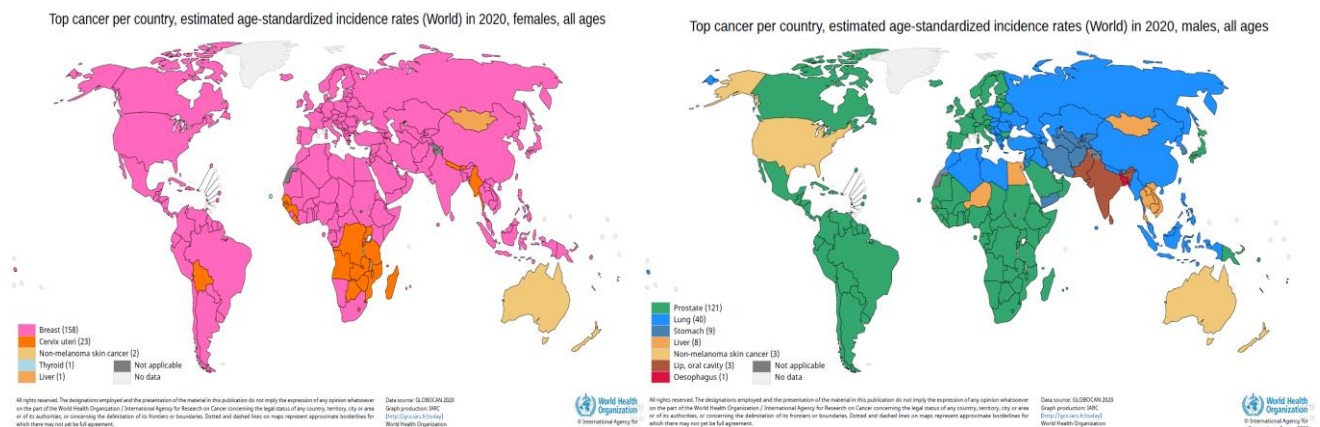
1. ХОРТ ХАВДРЫН ӨВЧЛӨЛ, НАС БАРАЛТ ДЭЛХИЙ ДАХИНАА

ДЭМБ-ын статистик мэдээллээр 2020 оны байдлаар хорт хавдрын өвчлөл 19.292.789 хүн, хорт хавдрын улмаас 9.958.133 хүн нас барсан байна.

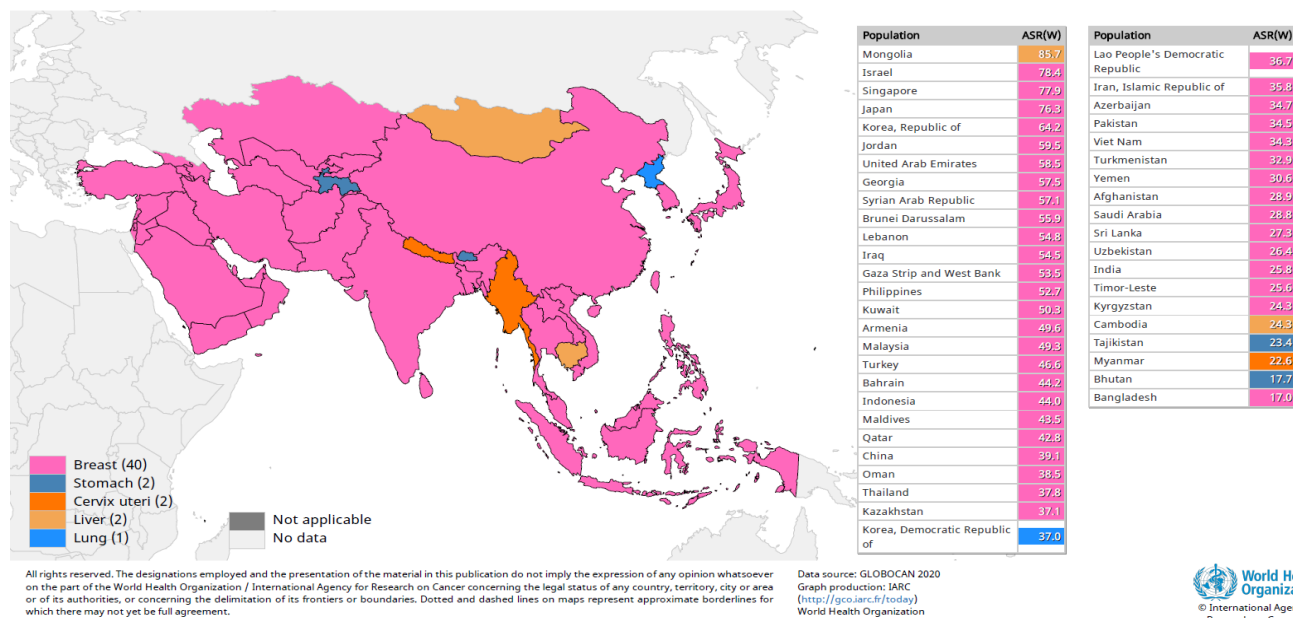
Нийт хорт хавдрын өвчлөлийн зонхилон тохиолдож буй хорт хавдарт хөх, түрүү булчирхай, уушиг, бүдүүн шулуун гэдэс, умайн хүзүүний хорт хавдрууд байна. Харин азийн орнуудад хөх, ходоод, умайн хүзүү, элэг, уушигны хорт хавдар зонхилон тохиолдож байгаа бөгөөд Монгол улс элэгний хорт хавдрын өвчлөл, нас баралтаараа дэлхийд болон азийн орнуудад эрэгтэй, эмэгтэй хүйсэнд тэргүүлж байна Зураг 1.2.

<https://gco.iarc.fr/today/>

Зураг 1. Зонхилон тохиолдох эхний 5 байрлалын хорт хавдрын өвчлөл, Дэлхий дахинаа-эрэгтэй, эмэгтэй хүйсэнд, Азийн орнууд хүйсэндээ 2020 он

Top cancer per country, estimated age-standardized incidence rates (World) in 2020, both sexes, all ages

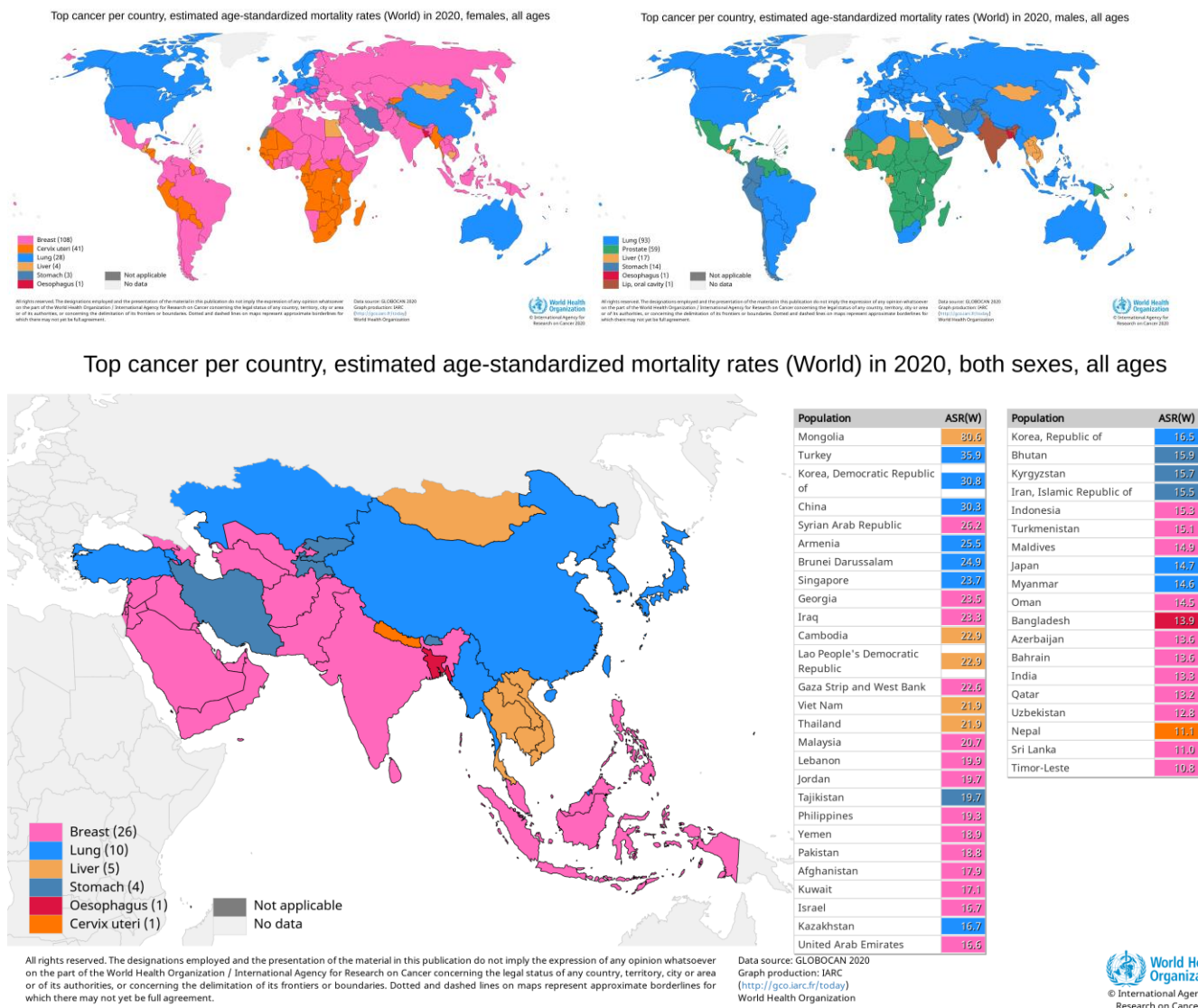

¹ Хорт хавдрын өвчлөл, хорт хавдрын шалтгаант нас баралтын түвшин нь тухайн жилийн 100 000 хүн амд ногдож тохиолдлын тоо бөгөөд үзүүлэлтийг тооцохдоо тухайн жилийн хорт хавдрын өвчлөл, нас баралтын тохиолдлын тоог 100 000 хүн амд үржүүлэн тухайн жилийн нийт хүн амд харьцуулна.

² Хорт хавдрын өвчлөл, нас баралтын түвшинг 2020 оны дундаж хүн амд харьцуулав.

³ Хорт хавдрын өвчлөл, нас баралтын стандартчилсан түвшинг Дэлхий стандарт хүн амд харьцуулав

Зураг 2. Зонхилон тохиолдох эхний 5 байрлалын хорт хавдрын нас баралт, Дэлхий дахинаа-эрэгтэй, эмэгтэй хүйсэнд, Азийн орнууд хүйсэндээ 2020 он

2. ХОРТ ХАВДРЫН ӨВЧЛӨЛ, НАС БАРАЛТ МОНГОЛ УЛСАД 2021 ОН

Хорт хавдар нь дэлхий дахинаа түүний дотор манай оронд ч өсөн нэмэгдэх хандлагатай байна. Манай орны хүн амын нас баралтын 2 дах шалтгаан болсон хэвээр байна.

Тиймээс хорт хавдраас сэргийлэх, хянах ажлыг эрчимжүүлэх, оновчтой болгох нотолгоонд тулгуурласан бодлого, хөтөлбөр боловсруулах, хэрэгжүүлэх нь туйлын чухал бөгөөд энэхүү нотолгоо үндэслэлээр хангах ажил нь бүх түвшний эрүүл мэндийн байгууллагын хорт хавдрын бүртгэл мэдээллийн үйл ажиллагааны чанараас ихээхэн хамаардаг билээ.

2021 оны жилийн эцсийн хорт хавдрын өвчлөл, нас баралт, хяналтын мэдээний сан, тайланд дүн шинжилгээг стандарт үзүүлэлтүүд(өвчлөлийн түвшин)-ийг 2020 оны дундаж хүн амд харьцуулан тооцлоо.

¹ Хорт хавдрын өвчлөл, хорт хавдрын шалтгаант нас баралтын түвшин нь тухайн жилийн 100 000 хүн амд ногдох тохиолдлын тоо бөгөөд үзүүлэлтийг тооцоходоо тухайн жилийн хорт хавдрын өвчлөл, нас баралтын тохиолдлын тоог 100 000 хүн амд үржүүлэн тухайн жилийн нийт хүн амд харьцуулна.

² Хорт хавдрын өвчлөл, нас баралтын түвшинг 2020 оны дундаж хүн амд харьцуулав.

³ Хорт хавдрын өвчлөл, нас баралтын стандартчилсан түвшинг Дэлхий стандарт хүн амд харьцуулав

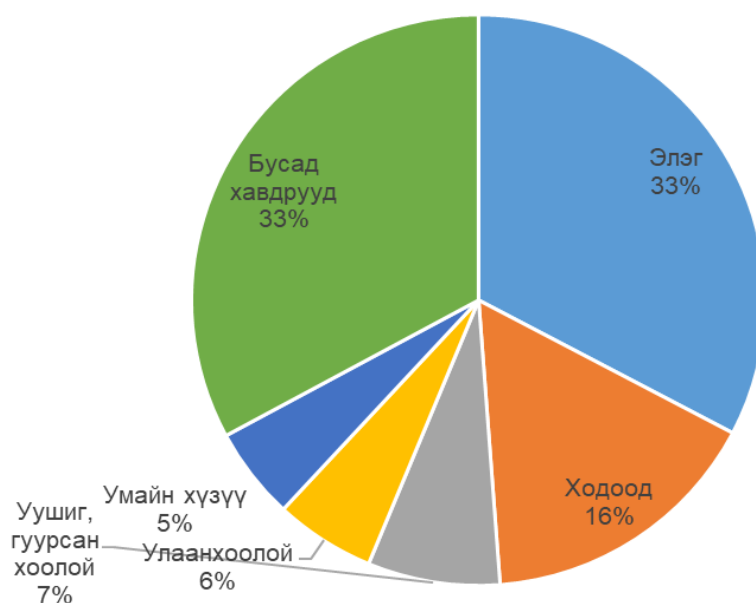
2.1 Хорт хавдрын өвчлөлийн бүтэц 2021 он

2021 оны хорт хавдрын тайлангаар 5981 хорт хавдрын шинэ өвчлөл оношлогдсоны 3131 эрэгтэй, 2850 эмэгтэй байна. Үүний 41.5 хувь нь орон нутагт, 30.5 хувь нь Хавдар судлалын үндэсний төв, 20.7 хувь нь нийслэлийн дүүргүүд, 7 хувь нь бусад эмнэлэг, хувийн зарим эмнэлэгт оношлогдсон байна. Элэгний хорт хавдраар 1956 тохиолдол шинээр оношлогдсоны 1092 эрэгтэй, 864 эмэгтэй өвдөж, нийт хорт хавдрын 33 %-ийг дангаараа эзэлж байна (Зураг 3. Хүснэгт 1).

Хүснэгт 1. Зонхилох арван байрлалын хорт хавдрын өвчлөл, хүйсээр 2021 он

№	ХОРТ ХАВДАР			ЭРЭГТЭЙ			ЭМЭГТЭЙ		
	Хорт хавдрын байрлал	T/тоо*	%	Хорт хавдрын байрлал	T/тоо*	%	Хорт хавдрын байрлал	T/тоо*	%
1	Элэг	1956	32.7	Элэг	1092	34.9	Элэг	864	30.3
2	Ходоод	963	16.1	Ходоод	659	21.0	Умайн хүзүү	312	11.0
3	Уушиг, гуурсан хоолой	446	7.5	Уушиг, гуурсан хоолой	364	11.6	Ходоод	304	10.7
4	Улаанхоолой	338	5.7	Улаанхоолой	191	6.1	Хөх	274	9.6
5	Умайн хүзүү	312	5.2	Бүдүүн шулуун гэдэс	142	4.5	Улаанхоолой	147	5.2
6	Бүдүүн шулуун гэдэс	278	4.6	Бөөр	89	2.8	Өндгөвч	144	5.1
7	Хөх	278	4.6	Нойр булчирхай	85	2.7	Бүдүүн шулуун гэдэс	136	4.8
8	Нойр булчирхай	162	2.7	Тархи мэдрэл	65	2.1	Уушиг, гуурсан хоолой	82	2.9
9	Бөөр	152	2.5	Лейкеми	46	1.5	Нойр булчирхай	77	2.7
10	Өндгөвч	144	2.4	Түрүү булчирхай	37	1.2	Бөөр	63	2.2
	БҮГД	5981			3131			2850	

Зураг 3. Хорт хавдрын өвчлөлийн бүтэц, 2021 он

¹ Хорт хавдрын өвчлөл, хорт хавдрын шалтгаант нас баралтын түвшин нь тухайн жилийн 100 000 хүн амд ногдох тохиолдлын тоо бөгөөд үзүүлэлтийг тооцохдоо тухайн жилийн хорт хавдрын өвчлөл, нас баралтын тохиолдлын тоог 100 000 хүн амд үржүүлэн тухайн жилийн нийт хүн амд харьцуулна.

² Хорт хавдрын өвчлөл, нас баралтын түвшинг 2020 оны дундаж хүн амд харьцуулав.

³ Хорт хавдрын өвчлөл, нас баралтын стандартчилсан түвшинг Дэлхийн стандарт хүн амд харьцуулав

2.2 Хорт хавдрын өвчлөлийн түвшин

Хорт хавдрын өвчлөлийн түвшин (ӨТ)¹ 100 000 хүн амд 185.4 тохиолдол ногдож байгаа ба энэ үзүүлэлт эрэгтэйчүүдэд 197, эмэгтэйчүүдэд 174 байна.

Элэгний хорт хавдрын өвчлөлийн түвшин 100 000 эрэгтэй хүн амд 68.7 тохиолдол, 100 000 эмэгтэй хүн амд 52.8 тохиолдол ногдож байна (Хүснэгт 2).

Хүснэгт 2. Хорт хавдрын шинэ өвчлөлийн бодит тоо, эзлэх хувь, ӨТ, ӨСТ 2021 он

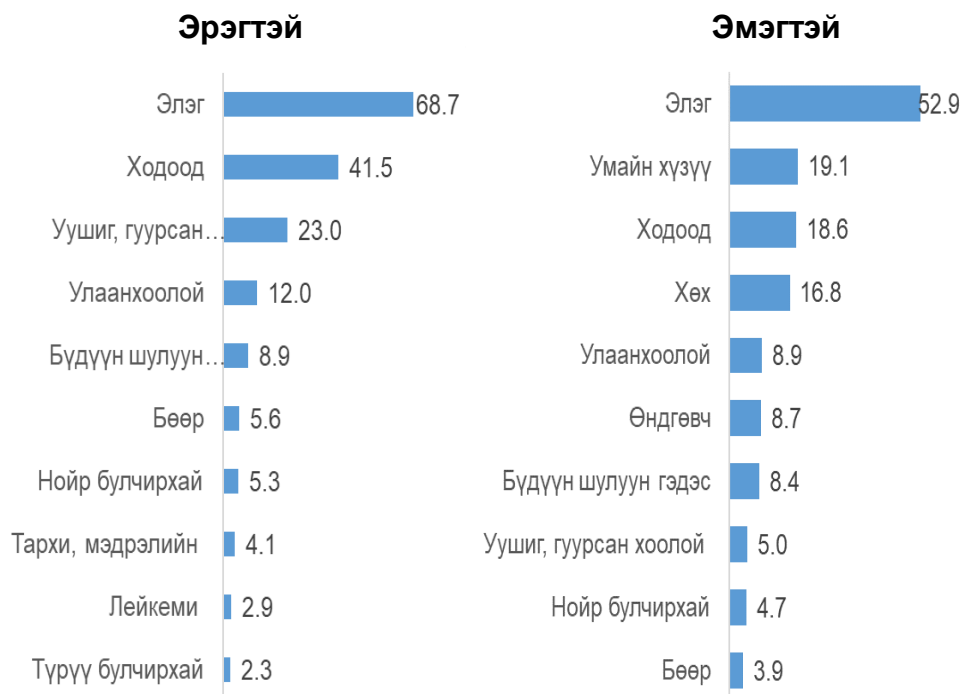
№	Хавдрын байрлал	Эрэгтэй				Эмэгтэй				Бүгд			
		ТТ	Эзлэх хувь	*ӨТ	ӨСТ (дэлхий)	ТТ	Эзлэх хувь	*ӨТ	ӨСТ (дэлхий)	ТТ	Эзлэх хувь	*ӨТ	ӨСТ (дэлхий)
1	Уруул, амны хөндий	34	1.1	2.1	2.8	23	0.8	1.4	1.5	57	1.0	1.8	2.1
2	Бусад залгиур	35	1.1	2.2	2.8	17	0.6	1.0	1.1	52	0.9	1.6	1.8
3	Улаанхоолой	191	6.1	12.0	18.8	147	5.2	9.0	10.8	338	5.7	10.5	14.2
4	Ходоод	659	21.0	41.4	59.6	304	10.7	18.6	21.6	963	16.1	29.9	37.8
5	Бүдүүн шулуун гэдэс	142	4.5	8.9	12.2	136	4.8	8.3	8.9	278	4.6	8.6	10.3
6	Элэг	1092	34.9	68.7	98.8	864	30.3	52.8	61.9	1956	32.7	60.6	78.4
7	Цэсний хүүдий бусад	11	0.4	0.7	0.9	19	0.7	1.2	1.3	30	0.5	0.9	1.1
8	Нойр булчирхай	85	2.7	5.3	7.5	77	2.7	4.7	5.1	162	2.7	5.0	6.1
9	Төвөнх	20	0.6	1.3	2.0	2	0.1	0.1	0.1	22	0.4	0.7	0.9
10	Уушиг, гуурсан хоолой	364	11.6	22.9	36.6	82	2.9	5.0	5.8	446	7.5	13.8	18.6
11	Яс	33	1.1	2.1	2.6	16	0.6	1.0	1.1	49	0.8	1.5	1.8
12	Арьсны меланома	20	0.6	1.3	1.8	17	0.6	1.0	1.1	37	0.6	1.1	1.3
13	Хөх	4	0.1	0.3	0.4	274	9.6	16.8	16.9	278	4.6	8.6	9.4
14	Умайн хүзүү		0.0			312	10.9	19.1	18.4	312	5.2	9.7	9.9
15	Умайн их бие		0.0			45	1.6	2.8	2.9	45	0.8	1.4	1.6
16	Өндгөвч		0.0			144	5.1	8.8	9.2	144	2.4	4.5	5.1
17	Түрүү булчирхай	37	1.2	2.3	3.9		0.0			37	0.6	1.1	1.5
18	Төмсөг	15	0.5	0.9	1.0		0.0			15	0.3	0.5	0.5
19	Бөөр	89	2.8	5.6	7.2	63	2.2	3.9	4.0	152	2.5	4.7	5.4
20	Давсаг	30	1.0	1.9	2.8	14	0.5	0.9	1.0	44	0.7	1.4	1.7
21	Тархи, мэдрэлийн систем	65	2.1	4.1	5.3	43	1.5	2.6	2.7	108	1.8	3.3	3.9
22	Бамбай булчирхай	8	0.3	0.5	0.6	46	1.6	2.8	3.0	54	0.9	1.7	1.9
23	Ходжкины өвчин	4	0.1	0.3	0.3	6	0.2	0.4	0.4	10	0.2	0.3	0.4
24	Ходжкины бус лимфома	26	0.8	1.6	2.1	18	0.6	1.1	1.3	44	0.7	1.4	1.7
25	Миелома	10	0.3	0.6	0.8	4	0.1	0.2	0.3	14	0.2	0.4	0.5
26	Лейкеми	46	1.5	2.9	3.3	48	1.7	2.9	3.2	94	1.6	2.9	3.2
27	Бусад байрлал	111	3.5	7.0	9.2	129	4.5	7.9	7.8	240	4.0	7.4	8.6
28	Бүгд	3131	100.0	196.9	283.3	2850	100.0	174.3	191.9	5981	100.0	185.4	230.0

¹ Хорт хавдрын өвчлөл, хорт хавдрын шалтгаант нас баралтын түвшин нь тухайн жилийн 100 000 хүн амд ногдох тохиолдлын тоо бөгөөд үзүүлэлтийг тооцоходоо тухайн жилийн хорт хавдрын өвчлөл, нас баралтын тохиолдлын тоог 100 000 хүн амд үржүүлэн тухайн жилийн нийт хүн амд харьцуулна.

² Хорт хавдрын өвчлөл, нас баралтын түвшинг 2020 оны дундаж хүн амд харьцуулав.

³ Хорт хавдрын өвчлөл, нас баралтын стандартчилсан түвшинг Дэлхийн стандарт хүн амд харьцуулав

Зураг 4. Зонхилох эхний 10 байрлалын хорт хавдар, ӨТ* хүйсээр, 100 000 хүн амд, 2021 он

Эрэгтэй 100 000 хүн амд ходоодны хорт хавдар 41.4 тохиолдол, уушигны хорт хавдар 23 тохиолдол, улаанхоолойн хорт хавдар 12.0 тохиолдол, бүдүүн шулуун гэдэсний хорт хавдар 8.9 тохиолдол ногдож байна.

Харин эмэгтэй 100 000 хүн амд умайн хүзүүний хорт хавдар 19.1 тохиолдол, ходоодны хорт хавдар 18.6 тохиолдол, хөхний хорт хавдар 16.8 тохиолдол, улаанхоолойн хорт хавдар 8.9 тохиолдол ногдож байна (Зураг 4, Хүснэгт 2).

2.3 Хорт хавдрын өвчлөл, нас баралт аймгуудын 100 000 хүн амд, 2021 он

Аймгуудын хорт хавдрын өвчлөлийг улсын дундажтай харьцуулахад Орхон, Сүхбаатар, Дархан-Уул, Завхан, Увс аймгууд, хорт хавдрын шалтгаант нас баралт Сүхбаатар, Дорнод, Архангай, Увс, Хэнтий аймгууд өндөр үзүүлэлттэй гарсан байна (Хүснэгт 3).

Хүснэгт 3. Хорт хавдрын өвчлөл, нас баралт бодит тоо, 100 000 хүн амд, 2021 он

№	Аймгууд	Өвчлөл		Нас баралт	
		Бодит тоо	100 000 хүн амд	Бодит тоо	100 000 хүн амд
1	Архангай	176	185.9	185	195.4*
2	Баян-Өлгий	147	140.2	99	94.4
3	Баянхонгор	136	153.4	123	138.7
4	Булган	112	182.3	105	170.9
5	Говь-Алтай	115	198.6	104	179.6
6	Говь-Сүмбэр	20	112.8	19	107.2
7	Дархан-Уул	234	227.5*	181	175.9
8	Дорноговь	112	158.8	105	148.8
9	Дорнод	174	210.3	163	197.0*
10	Дундговь	95	202.2	86	183.0
11	Завхан	164	225.4*	124	170.4

¹ Хорт хавдрын өвчлөл, хорт хавдрын шалтгаант нас баралтын түвшин нь тухайн жилийн 100 000 хүн амд ногдох тохиолдлын тоо бөгөөд үзүүлэлтийг тооцохдоо тухайн жилийн хорт хавдрын өвчлөл, нас баралтын тохиолдлын тоог 100 000 хүн амд үржүүлэн тухайн жилийн нийт хүн амд харьцуулна.

² Хорт хавдрын өвчлөл, нас баралтын түвшинг 2020 оны дундаж хүн амд харьцуулав.

³ Хорт хавдрын өвчлөл, нас баралтын стандартчилсан түвшинг Дэлхийн стандарт хүн амд харьцуулав

12	Орхон	247	235.9*	162	154.7
13	Өвөрхангай	246	211.6	183	157.4
14	Өмнөговь	124	175.8	79	112.0
15	Сүхбаатар	146	229.6*	129	202.8*
16	Сэлэнгэ	223	206.4	169	156.4
17	Төв	158	170.1	156	168.0
18	Увс	181	216.5*	158	189.0*
19	Ховд	166	187.5	130	146.8
20	Хөвсгөл	275	203.4	207	153.1
21	Хэнтий	164	210.5	145	186.1*
22	Улаанбаатар	2566	173.1	1747	117.8
Улсын хэмжээнд бүгд		5981	185.4	4559	141.4

*Улсын дундажаас өндөр аймаг

2.4 Хорт хавдар оношлогдох үеийн TNM үе шатаар

Олон улсад цусны, булчирхай, тархи, мэдрэлийн гаралтай хорт хавдраас бусад байрлалын хорт хавдрыг TNM ангилалыг баримтлан үе шатыг тогтоодог. TNM ангилалд хамаарах хорт хавдрын үе шатыг байрангаас 2 үе шатыг эрт үеийн хорт хавдар хэмээн тооцвол эрт үеийн хавдар 25.7 хувь, хожуу буюу 3-4 үе шатандаа 74.3 хувь нь оношлогдсон байна. Зонхилох байрлалын хорт хавдраас умайн хүзүүний хорт хавдрын нийт тохиолдлын 50% нь эрт үедээ, элэгний хорт хавдрын 77% нь хожуу буюу 3-4 үе шатандаа оношлогдсон байна (Хүснэгт 4).

Хүснэгт 4. Хорт хавдрын оношлогдох үеийн үе шат (TNM ангилал) , 2021 он, хувиар

№	ХАВДРЫН БАЙРЛАЛ	БАЙРАН	I ҮЕ	II ҮЕ	III ҮЕ	IV ҮЕ
1	Элэг	0.0	2.8	19.4	40.1	37.8
2	Ходоод	0.4	5.1	15.2	42.7	36.5
3	Уушиг, гуурсан хоолой	0.0	0.7	7.8	43.4	48.1
4	Умайн хүзүү	7.4	13.1	29.8	38.1	11.5
5	Улаанхоолой	0.0	3.9	8.9	51.6	35.6
6	Бүдүүн шулуун гэдэс	0.0	1.3	17.7	38.9	42.2
7	Хөх	2.5	7.9	39.9	40.6	9.0
8	Нойр булчирхай	0.0	1.2	11.1	42.6	45.1
9	Бөөр	0.0	33.1	18.9	29.7	18.2
10	Өндгөвч	0.0	8.4	16.8	49.0	25.9
	Бүгд	0.6	5.2	19.8	41.5	32.9

3. ХОРТ ХАВДРЫН ШАЛТГААНТ НАС БАРАЛТ, 2021 ОН

3.1 Хорт хавдрын шалтгаант нас баралтын бүтэц

Монгол улсад 2021 онд 4559 хүн хорт хавдрын улмаас нас барсаны 2533 эрэгтэй, 2026 эмэгтэй байна. Элэгний хорт хавдраар 1714 хүн нас барсан нь нийт нас баралтын 37% дангаараа эзэлж байна. Нас баралтын зонхилох эхний 5 байрлалд элэг, ходоод, уушиг, улаанхоолой, умайнхүзүүний хорт хавдрууд байна. (Хүснэгт 5 зураг 5).

¹ Хорт хавдрын өвчлөл, хорт хавдрын шалтгаант нас баралтын түвшин нь тухайн жилийн 100 000 хүн амд ногдох тохиолдлын тоо бөгөөд үзүүлэлтийг тооцохдоо тухайн жилийн хорт хавдрын өвчлөл, нас баралтын тохиолдлын тоог 100 000 хүн амд үржүүлэн тухайн жилийн нийт хүн амд харьцуулна.

² Хорт хавдрын өвчлөл, нас баралтын түвшинг 2020 оны дундаж хүн амд харьцуулав.

³ Хорт хавдрын өвчлөл, нас баралтын стандартчилсан түвшинг Дэлхий стандарт хүн амд харьцуулав

**Хүснэгт 5. Зонхилох эхний арван байрлалын
хорт хавдрын шалтгаант нас баралт, хүйсээр 2021 он**

№	НАС БАРАЛТ			ЭРЭГТЭЙ			ЭМЭГТЭЙ		
	Хорт хавдрын байрлал	Т/тоо*	%	Хорт хавдрын байрлал	Т/тоо*	%	Хорт хавдрын байрлал	Т/тоо*	%
1	Элэг	1714	37.6	Элэг	941	37.1	Элэг	773	38.2
2	Ходоод	729	16.0	Ходоод	488	19.3	Ходоод	241	11.9
3	Уушиг, гуурсан хоолой	444	9.7	Уушиг, гуурсан хоолой	362	14.3	Умайн хүзүү	157	7.7
4	Улаанхоолой	309	6.8	Улаанхоолой	164	6.5	Улаанхоолой	145	7.2
5	Умайн хүзүү	157	3.4	Нойр булчирхай	88	3.5	Хөх	109	5.4
6	Бүдүүн шулуун гэдэс	157	3.4	Бүдүүн шулуун гэдэс	71	2.8	Бүдүүн шулуун гэдэс	86	4.2
7	Нойр булчирхай	152	3.3	Тархи, мэдрэлийн	46	1.8	Уушиг, гуурсан хоолой	82	4.0
8	Хөх	114	2.5	Бөөр	44	1.7	Өндгөвч	67	3.3
9	Тархи, мэдрэл	80	1.8	Лейкеми	41	1.6	Нойр булчирхай	64	3.2
10	Лейкеми	79	1.7	Түрүү булчирхай	37	1.5	Лейкеми	38	1.9
	Бүгд	4559		Бүгд	2533		Бүгд	2026	

Зураг 5. Хорт хавдрын нас баралтын бүтэц, 2021 он

3.2 Хорт хавдрын нас баралтын түвшин

Хорт хавдрын нас баралтын түвшин (НБТ) 100 000 хүн амд 141.4 тохиолдол, эрэгтэй 100 000 хүн амд 159.3 тохиолдол, эмэгтэй 100 000 хүн амд 123.9 тохиолдол ногдож байна.

Эрэгтэйчүүдийн дунд элэгний хорт хавдрын нас баралтын түвшин (НБТ) 100 000 хүн амд 59.2 тохиолдол, эмэгтэйчүүдэд элэгний хорт хавдрын нас баралтын түвшин 100 000 хүн амд 47.3 тохиолдол байна (хүснэгт 6 Зураг 6).

¹ Хорт хавдрын өвчлөл, хорт хавдрын шалтгаант нас баралтын түвшин нь тухайн жилийн 100 000 хүн амд ногдох тохиолдлын тоо бөгөөд үзүүлэлтийг тооцохдоо тухайн жилийн хорт хавдрын өвчлөл, нас баралтын тохиолдлын тоог 100 000 хүн амд үржүүлэн тухайн жилийн нийт хүн амд харьцуулна.

² Хорт хавдрын өвчлөл, нас баралтын түвшинг 2020 оны дундаж хүн амд харьцуулав.

³ Хорт хавдрын өвчлөл, нас баралтын стандартчилсан түвшинг Дэлхийн стандарт хүн амд харьцуулав

Хүснэгт 6. Хорт хавдрын нас баралт, эзлэх хувь, НБТ, НБСТ 2021 он

№	Хавдрын байрлал	Эрэгтэй				Эмэгтэй				Бүгд			
		ТТ	%	НБТ	НБСТ (дэлхий)	ТТ	%	НБТ	НБСТ (дэлхий)	ТТ	%	НБТ	НБСТ (дэлхий)
1	Уруул, амны хөндий	18	0.7	1.1	1.6	19	0.9	1.2	1.2	37	0.8	1.1	1.4
2	Бусад залгиур	22	0.9	1.4	1.9	9	0.4	0.6	0.5	31	0.7	1.0	1.1
3	Улаанхоолой	164	6.5	10.3	16.5	145	7.2	8.9	10.7	309	6.8	9.6	13.2
4	Ходоод	488	19.3	30.7	47.2	241	11.9	14.7	17.0	729	16.0	22.6	29.5
5	Бүдүүн шулуун гэдэс	71	2.8	4.5	6.8	86	4.2	5.3	5.8	157	3.4	4.9	6.2
6	Элэг	941	37.1	59.2	87.6	773	38.2	47.3	55.1	1714	37.6	53.1	69.8
7	Цөсний хүүдий бусад	5	0.2	0.3	0.5	11	0.5	0.7	0.8	16	0.4	0.5	0.7
8	Нойр булчирхай	88	3.5	5.5	8.0	64	3.2	3.9	4.5	152	3.3	4.7	6.0
9	Төвөнх	11	0.4	0.7	1.2	0	0.0	0.0	0.0	11	0.2	0.3	0.5
10	Уушиг, гуурсан хоолой	362	14.3	22.8	37.3	82	4.0	5.0	5.7	444	9.7	13.8	18.7
11	Яс	25	1.0	1.6	2.3	12	0.6	0.7	0.8	37	0.8	1.1	1.4
12	Арьсны меланома	8	0.3	0.5	0.8	11	0.5	0.7	0.8	19	0.4	0.6	0.8
13	Хөх	5	0.2	0.3	0.5	109	5.4	6.7	7.2	114	2.5	3.5	4.3
14	Умайн хүзүү		0.0			157	7.7	9.6	10.4	157	3.4	4.9	5.9
15	Умайн их бие		0.0			19	0.9	1.2	1.4	19	0.4	0.6	0.8
16	Өндгөвч		0.0			67	3.3	4.1	4.6	67	1.5	2.1	2.6
17	Түрүү булчирхай	37	1.5	2.3	4.1		0.0			37	0.8	1.1	1.6
18	Төмсөг	10	0.4	0.6	0.9		0.0			10	0.2	0.3	0.4
19	Бөөр	44	1.7	2.8	4.2	33	1.6	2.0	2.2	77	1.7	2.4	3.1
20	Давсаг	22	0.9	1.4	2.3	7	0.3	0.4	0.5	29	0.6	0.9	1.2
21	Тархи, мэдрэлийн систем	46	1.8	2.9	4.1	34	1.7	2.1	2.3	80	1.8	2.5	3.0
22	Бамбай булчирхай	3	0.1	0.2	0.3	12	0.6	0.7	0.8	15	0.3	0.5	0.6
23	Ходжкины өвчин	5	0.2	0.3	0.4	3	0.1	0.2	0.2	8	0.2	0.2	0.3
24	Ходжкины бус лимфома	21	0.8	1.3	1.8	14	0.7	0.9	1.0	35	0.8	1.1	1.4
25	Миелома	6	0.2	0.4	0.7	5	0.2	0.3	0.3	11	0.2	0.3	0.5
26	Лейкеми	41	1.6	2.6	3.0	38	1.9	2.3	2.4	79	1.7	2.4	2.7
27	Бусад байрлал	90	3.6	5.7	8.2	75	3.7	4.6	4.9	165	3.6	5.1	6.3
28	Бүгд	2533	100.0	159.3	242.0	2026	100.0	123.9	141.4	4559	100.0	141.4	184.0

¹ Хорт хавдрын өвчлөл, хорт хавдрын шалтгаант нас баралтын түвшин нь тухайн жилийн 100 000 хүн амд ногдох тохиолдлын тоо бөгөөд үзүүлэлтийг тооцохдоо тухайн жилийн хорт хавдрын өвчлөл, нас баралтын тохиолдлын тоог 100 000 хүн амд үржүүлэн тухайн жилийн нийт хүн амд харьцуулна.

² Хорт хавдрын өвчлөл, нас баралтын түвшинг 2020 оны дундаж хүн амд харьцуулав.

³ Хорт хавдрын өвчлөл, нас баралтын стандартчилсан түвшинг Дэлхий стандарт хүн амд харьцуулав

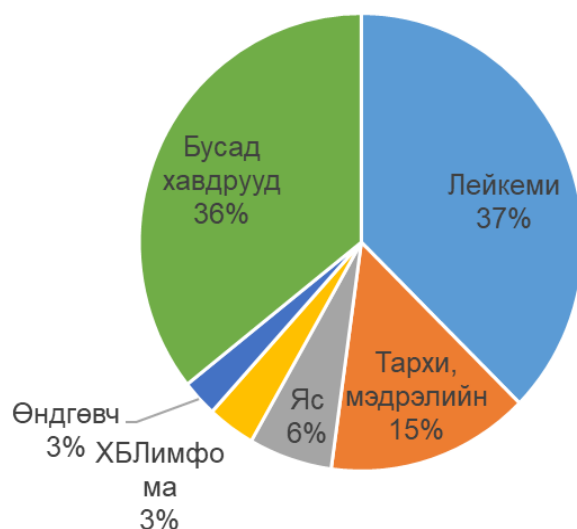
Зураг 6. Зонхилох эхний 10 байрлалын хорт хавдрын нас баралт, НБТ 100000 хүн амд, хүйсээр, 2021 он

4. ХҮҮХДИЙН ХОРТ ХАВДАР

Монгол улсад 2021 онд 0-19 насанд 115 хорт хавдрын шинэ өвчлөл бүртгэгдсэн байна. Үүний 55.6% (64) хөвгүүд, 44%(51) охид байна. 0-19 насны хүүхдийн хорт хавдрын өвчлөлийн бүтцэд лейкеми, тархи мэдрэлийн, яс мөгөөрсний, ходжкины бус лимфома, өндгөвчний хавдрууд орж байна(Зураг 7). 0-19 насны 55 хүүхэд хорт хавдрын шалтгааны улмаас нас баржээ.

Зураг 7. Хүүхдийн хорт хавдрын бүтэц, хувиар 0-19 нас

5. ХОРТ ХАВДРЫН ХЯНАЛТ

Монгол улсад 2021 оны жилийн эцсийн тайлангаар 24141 хүн хорт хавдрын улмаас аймаг дүүргийн Хавдар судлаач их эмчийн хяналтад байгаагийн 36(8758) хувийг эрэгтэй, 63.7(15383) хувийг эмэгтэйчүүд эзлэж байна. 0-19 насны 456 хүүхэд хорт хавдрын улмаас хяналтад байгаагийн 263 (57%) эрэгтэй, 193(43%) охидууд байна.

¹ Хорт хавдрын өвчлөл, хорт хавдрын шалтгаант нас баралтын түвшин нь тухайн жилийн 100 000 хүн амд ногдох тохиолдлын тоо бөгөөд үзүүлэлтийг тооцохдоо тухайн жилийн хорт хавдрын өвчлөл, нас баралтын тохиолдлын тоог 100 000 хүн амд үржүүлэн тухайн жилийн нийт хүн амд харьцуулна.

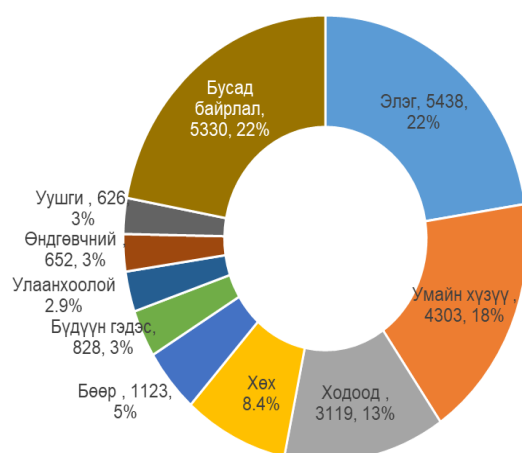
² Хорт хавдрын өвчлөл, нас баралтын түвшинг 2020 оны дундаж хүн амд харьцуулав.

³ Хорт хавдрын өвчлөл, нас баралтын стандартчилсан түвшинг Дэлхийн стандарт хүн амд харьцуулав

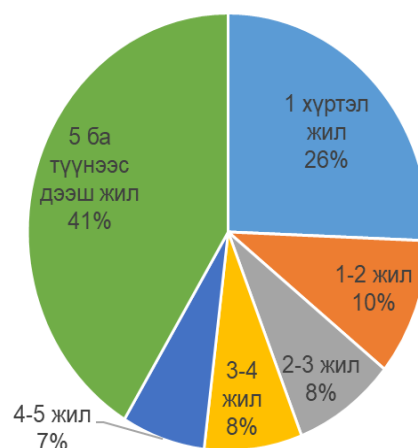
Хорт хавдрын хяналтад элэгний хорт хавдар(5438) 28%, умайн хүзүүний хорт хавдар(4303) 22%, ходоодны хорт хавдар(3119) 16 %, хөхний хорт хавдар(2017) 8%, бөөрний хорт хавдар(1123) 5%-ийг буюу нийт хяналтын 66 хувийг эзэлж байна (Зураг 8).

Мөн хорт хавдар анх оношлогдож хяналтад орсон хугацаанаас эхлэн он сар өдрөөр нь амьдарч буй жилүүдийг тооцоход 1 хүртэл жил дотроо 26%, 1-2 жил 10%, 2-3 жил 8%, 3-4 жил 8%, 4-5 жил 7% 5-аас дээш жил 41% -ийг тус тус эзэлж байна. (Зураг 9).

Зураг 8. Хорт хавдрын хяналт, 2021 он

Зураг 9. Хорт хавдрын хяналт, амьдарч хугацаагаар

Зонхилох байрлалын хорт хавдруудыг хяналтад орсон хугацаагаар нь 5 ба түүнээс дээш жил амьдарч байгаа үзүүлэлтийг тооцоход умайн хүзүүний хорт хавдар харьцангуй өндөр 62%-ийг эзэлж байна(Зураг 10).

Зураг 10. Хорт хавдрын хяналтанд байгаа хүмүүсийн 5-аас дээш жил амьдарч байгаа хувь, зонхилох байрлалаар

¹ Хорт хавдрын өвчлөл, хорт хавдрын шалтгаант нас баралтын түвшин нь тухайн жилийн 100 000 хүн амд ногдох тохиолдлын тоо бөгөөд үзүүлэлтийг тооцохдоо тухайн жилийн хорт хавдрын өвчлөл, нас баралтын тохиолдлын тоог 100 000 хүн амд үржүүлэн тухайн жилийн нийт хүн амд харьцуулна.

² Хорт хавдрын өвчлөл, нас баралтын түвшинг 2020 оны дундаж хүн амд харьцуулав.

³ Хорт хавдрын өвчлөл, нас баралтын стандартчилсан түвшинг Дэлхийн стандарт хүн амд харьцуулав